

Rachela Auerbach (18.05.1903–31.05.1976)

dziennikarka, pisarka, psycholożka, filozofka, historyczka, tłumaczka, członkini zespołu „Oneg Szabat”

Rachela Auerbach

18.05.1903
–
31.05.1976

RA

Muzeum Getta
Warszawskiego

Urodziła się 18 grudnia 1899 r. w Łanowcach k. Tarnopola w rodzinie, jak to nazywała, „schłopiałych Żydów”. Była córką Chaniny i Meni z Kimelmanów. Na Podolu ukończyła szkołę powszechną. W 1920 r. wraz z rodziną przeniosiła się do Lwowa, gdzie dostała się do **Prywatnego Żeńskiego Gimnazjum Realnego im. Adama Mickiewicza**. Rok później rozpoczęła studia w zakresie filozofii, psychologii i historii, m.in. u **prof. Kazimierza Twardowskiego**, na **Uniwersytecie Jana Kazimierza**. Tam została członkinią władz **Towarzystwa Żydowskich Studentów UJK**. Zdobyła absolutorium, ale naukę przerwała z powodów zarobkowych w 1926 roku.

W 1925 r. zadebiutowała wierszami na łamach syjonistycznego dziennika „**Chwila**”. W następnych latach podejmowała liczne współprace w charakterze publicystki i edytorki z m.in. „**Najer Morgen**”, „**Folk un Cijon**”, „**Cusztajer**”. Zajmowała się również

tłumaczeniami z jidysz na polski. W tym samym czasie była sekretarką lwowskiego oddziału **Towarzystwa Przyjaciół Żydowskiego Instytutu Naukowego (JIWO)**.

W 1933 r. przeniosła się do Warszawy, gdzie związała się z poetą **Icykiem Mangerem**, który okazał się być przemocowym partnerem. Kontynuowała swoją działalność publicystyczną, współpracując z wiodącymi polskimi i jidyszowymi magazynami literackimi (m.in. **„Nasz Przegląd”**, **„Der Moment”**, **„Hajnt”**). Pisała o literaturze jidyszowej, edukacji, psychologii, folklorze, sztuce, językoznawstwie i teatrze, szczególną uwagę poświęcając kobiecym autorkom.

W stolicy zastał ją wybuch drugiej wojny światowej. Zamiast szukać miejsca w pociągu ewakuującym dziennikarzy została w Warszawie. Z polecenia **Emmanuela Ringelbluma** Auerbach od października 1939 r. prowadziła kuchnię ludową przy ul. Leszno 40. Od połowy 1941 r. potajemnie współpracowała z grupą **Oneg Szabat**. W pierwszej części **Archiwum Ringelbluma**, odnalezionej 18 września 1946 roku w piwnicy szkoły Borochowa, znalazł się jej dziennik, reportaż **„Dwa lata w getcie”**, monografia kuchni ludowej i spisana przez nią relacja **Jakuba Krzepickiego**, uciekiniera z obozu zagłady w Treblince.

Uciekła z getta 9 marca 1943 r. Dzięki „aryjskiemu” wyglądowi oraz płynnej znajomości niemieckiego podjęła pracę jako sekretarka pod fałszywym nazwiskiem Aniela Dobrucka. Współpracowała z żydowskim i polskim podziemiem jako współpracowniczka **Rady Pomocy Żydom „Żegota”**. Na zlecenie **Żydowskiego Komitetu Narodowego** jesienią i zimą 1943/1944 napisała do podziemnej prasy dwa eseje przybliżające polskiemu czytelnikowi tragedię getta: **„Nazwali to deportacją”** o tzw. Wielkiej Akcji latem 1942 r. oraz **„Razem z ludźmi”**, dotyczący żydowskich pisarzy, artystów i kulturalnych aktywistów Warszawy. W tym okresie powstał również poemat **„Jizkor”** poświęcony ofiarom Zagłady. Konspiracyjnie dokumentowała historię warszawskich Żydów pod okupacją niemiecką. Po tym, jak została przyłapana na pisaniu nocą przy świetle świecy, przekazała manuskrypty do ukrycia **dr. Janowi Żabińskiemu**, dyrektorowi warszawskiego zoo, gdzie przez pewien czas ukrywała się z

grupą Żydów. Brała udział w powstaniu warszawskim, po którego upadku została wysiedlona wraz z ludnością cywilną stolicy.

Rachela Auerbach była jednym z trzech – obok **Luby i Hersza Wasserów** – współpracowników Oneg Szabat, którym udało się przeżyć wojnę. Po wojnie jej nadrzędną misją zostało odnalezienie ukrytego pod gruzami Warszawy Archiwum Ringelbluma. Zamieszkała w Łodzi i zaangażowała się w dokumentację Zagłady. W listopadzie 1945 r. uczestniczyła w wizji lokalnej w Treblince, na podstawie której napisała reportaż pt. **„Na polach Treblinka”**, poruszający kwestię rabowania masowych grobów ofiar przez ludność lokalną. Jej drugą wydaną po wojnie publikacją jest **„Powstanie żydowskie Warszawa 1943”**. Współpracowała z **Centralą Żydowską Komisją Historyczną i Związkiem Żydowskich Pisarzy, Dziennikarzy i Artystów**; pracowała jako dziennikarka w syjonistycznych periodykach **„Naje Lebni”**, **„Mosty”**, **„Przełom”**, a także **„Robotniku”**, **„Opinii”** i biuletynach naukowych. Była konsultantką filmu **„Ulica Graniczna” Aleksandra Forda**.

W 1950 r. Auerbach wyemigrowała do Izraela, gdzie kierowała zainicjowanym przez siebie działem relacji świadków Zagłady w **Instytucie Jad Waszem**. Zbierała materiały i przygotowywała świadków do jerozolimskiego procesu Eichmanna w 1961 roku, w trakcie którego sama wystąpiła ze świadectwem. Zmarła 31 maja 1976 roku w Tel Awiwie.

Data publikacji: 2022-12-15

Data wydruku: 2022-12-15 16:31

Źródło: <https://1943.pl/arttykul/rachela-auerbach/>